

יחיעם וייץ ז"ל

בן רוחמה ויוסף
 נולד ביבנאל
 בתאריך י"ב בתשרי תרע"ט, 18/9/1918
 התגורר בירושלים
 שרת בפלמ"ח
 נפל בפעילות מבצעית בליל הגשרים
 בתאריך י"ח בסיון תש"ו, 17/6/1946
 נקבר בהר הזיתים
 הותיר אחריו הורים ושני אחים

בן 27 בנפלו

קורות חיים

בן רוחמה ויוסף. נולד ביום י"ב בתשרי תרע"ט (18.9.1918) ביבנאל. אביו היה איש העליה השניה ואמו בת למשפחת אלטשולר ממייסדי המושבה רחובות. כעבור זמן השתקעה משפחתו בירושלים ויחיעם למד בבית הספר שבבית הכרם ובגימנסיה רחביה. אותה סיים בגיל שבע-עשרה. יחיעם היה רגיש לנוף וליפי סביבתו ונתן לכך ביטוי ברשימותיו מאותם ימים.

בשנת 1935, בתום לימודיו בגימנסיה, יצא לעבודה בקיבוץ משמר העמק, וב-1936, עם פרוץ המאורעות, הצטרף לקיבוץ ג' של "השומר הצעיר" בראשון לציון. המכתבים שכתב אז רוויים געגועים לבית ולאווירת הבית ועם זאת גם הבעת קורת הרוח מן העבודה שהוא נתון בה. לאחר שנתיים חש צורך להמשיך בלימודיו

ונסע לאנגליה ולמד כימיה ובוטניקה באוניברסיטה של לונדון. גם בניכר שמר על זיקתו לצור מחצבתו ולתרבות שספג בארץ. "אילו יכולתי למצוא" הוא כותב באחד ממכתביו, "איזה כרך ישן (אני רוצה חדש) של שירי ביאליק, הייתי שמח לקבלו בדאר". בקיץ 1939, לאחר שעמד

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

בהצטיינות בבחינות, שב ארצה והתקבל ללימודים באוניברסיטה העברית שעל הר הצופים.

לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה נטש את לימודיו והיה מראשוני המתגייסים לפלמ"ח וממדריכיו הבולטים. מכתביו מאותה תקופה מעידים על כושר ביטוי לירי וייחוד סגנון: "העיניים שבעות תמיד מרחבים ושלוחות. וכחול של מרחק ואבנים ומדרגות שעל-ידך. ובוסתנים של ערבים ועצי חרוב בודדים ירוקים-כהים, שצילם שחור ומזמין". ביום 2.5.1942 נשא לאישה את רמה סמסונוב מחדרה. ולאחר חופשה בת שבוע שב לשירותו. ברבות הימים נמנה עם מעצבי דמותו של הפלמ"ח, היה מראשוני מפקדי הפלוגות וגם שימש כמדריך בקורס מפקדי המחלקות בג'וערה. מאמר, פרי עטו, בנושא ההדרכה הצבאית, פורסם בשנת תש"ח בכתב העת של ה"הגנה" "מערכות". כן היה מתלמידיהם המובהקים של מפקד הפלמ"ח יצחק שדה ושל הרמ"א משה סנה. בשנת 1945, בתום מלחמת העולם השנייה, קיבל חופשה להמשיך בלימודיו אך לא לאורך ימים. אור לי"ח בסיון תש"ו (16/17.6.1946) נערך מבצע "ליל הגשרים", שבמסגרתו יצאו יחידות פלמ"ח לפוצץ אחד-עשר גשרי ברזל, כבישים ומסילות בשמונה מקומות בארץ על מנת לנתקה מן הארצות השכנות. יחיעם יצא עם יחידת פלמ"ח לפוצץ שני גשרים, גשר הרכבת וגשר הכביש שנטו על נחל אכזיב. היחידה נתקלה באש שירו נוטרי הגשרים. יחיעם נפגע ראשון ונהרג במקום, ושאר שלושה-עשר הלוחמים נהרגו כשהאש פגעה בחומר הנפץ שנשאו איתם וגשר הרכבת קרס על הלוחמים שתפסו מחסה בין עמודיו. יחיעם הובא לקבורה בהר הזיתים בירושלים - הניח אישה, הורים ושני אחים.

קובץ מכתביו יצא לאור בשנת תש"ח בהוצאת "עם עובד" ומהדורה שניה בשנת תשכ"ו ובהוצאת "אופק". שורות לזכרו נרשמו בספר "בית הכרם בת ארבעים". בצד הדרך נהריה - ראש הנקרה הוקמה אנדרטה לזכר י"ד הנופלים ועליה חרוט סיפור הקרב; צפונית לה הוקמה אכסניית נוער הנושאת את שם - יד לי"ד; על שמו נקרא קיבוץ יחיעם שבגליל המערבי וכן נקרא על שמו "חורש יחיעם" הנמצא ליד קיבוץ מעלה החמישה שבהרי ירושלים.

משימת החבלה בשני הגשרים הוטלה על כוח מהגדוד הראשון שמנה 43 לוחמים, בפיקודו של נחמיה שיין, מפקד פלוגה א'.
נחל אכזיב (ואדי קוריין) זורם אל הים התיכון, דרומית לראש-הנקרה, בסמוך לכפר הערבי א-זיב. שני גשרים בגודל בינוני עברו על הנחל, במרחק 50 מטר זה מזה: גשר מסילת ברזל וגשר כביש. הגשרים קישרו בין ארץ ישראל לבין לבנון. בקרבתם שכנו מחנות צבא בריטים, והם נשמרו על-ידי מחלקה של נוטרים ערבים.
משימת החבלה בשני הגשרים הוטלה על כוח מהגדוד הראשון שמנה 43 לוחמים, בפיקודו של נחמיה שיין, מפקד פלוגה א'. בפעולה השתתפו לוחמים ממחלקות הפלמ"ח ששכנו בקיבוצים עין-חרוד וגניגר. יונתן (ג'וני) דולינסקי (דותן), מפקד מחלקת גניגר, נקבע כסגן מפקד הפעולה. לכוח הצטרף יחיעם וייץ ששירת בעבר כמדריך הגדודי של הגדוד השלישי. האימונים לקראת הפשיטה נערכו באזור מעיין חרוד. לפיצוץ הגשרים הוקצו 300 ק"ג חומר נפץ, 150 ק"ג עבור כל גשר. חומרי הנפץ התקבלו ממחצבות 'סולל בונה' ונארוזו בתרמילים שמשקל כל אחד מהם הגיע ל- 25 ק"ג.

ארבעה-עשר לוחמים לא שבו מהפעולה בגשרי אכזיב, שנערכה בלילה שבין ה- 16 - ל- 17 ביוני 1946, במסגרת מבצע 'ליל הגשרים'. מלבד גופתו של יחיעם וייץ, שנמצאה והובאה למנוחת עולמים בלוויית-המונים בהר הזיתים בירושלים, לא נמצאו גופות הנופלים. בהודעה של מיפקדת הצבא הבריטי, שפורסמה למחרת הפעולה, נאמר כי ארבעה יהודים נהרגו בהתפוצצות ושניים נוספים נמצאו מתים מאש שנורתה בעת הפעולה.
אנשי 'חברה קדישא' יצאו למקום הפיצוץ בליווי סמל בריטי, ועימם אנשי המודיעין של ה'הגנה' מחופשים לקברנים, בכדי לחפש אחר גופות הנופלים או שרידיהם. הם אספו שקים עם שרידי גופות במשך יום תמים. השרידים נטמנו בקבר אחים, בבית-העלמין שליד חוף הכרמל. כעבור חודשים אחדים הונחה על קבר האחים מצבת אבן בה נכתב: "פה נטמנו איברים שנקרעו לגזרים, שרידי הקדושים שניספו במערכה ליד גשרי א-זיב."
זמן רב רווחו שמועות שונות ביחס לגורלם של חללי גשרי אכזיב. מיד לאחר האסון ניהלה ה'הגנה' חקירה מסועפת שתכליתה לאסוף מידע בנושא. הייתה סברה אחת שחלק מהלוחמים ברחו להרים וממתנינים עד יעבור זעם. שמועות אחרות גרסו שכמה מהנעדרים נפצעו ונישבו בידי הבריטים או הועברו לסוריה על-ידי הערבים. ה'מסתערים' גבו עדויות מתושבי האזור הערבים, מהנוטרים שהיו בגשר ומחיילים בריטים. במקום האירוע נאספו כפתורים, חלקי שעונים ושברי עטים. שרידים נוספים וחלקי ציוד הועברו על-ידי ערביי הכפר א-זיב ל'מוכתר' קיבוץ מצובה ונקברו בתוך תרמיל בבית-הקברות של הקיבוץ. המימצאים בשטח חיזקו את החשש כי כל הנעדרים ניספו בהתפוצצות.
ואולם ב'הגנה' ובפלמ"ח התקשו להשלים עם העובדה שזה כל מה שנותר מ- 13 הלוחמים. ב- 23 ביולי שידר 'קול ישראל': "היכן נמצאים 13 הלוחמים הנעדרים?! רק השלטון יוכל לפתור את חידת העלם... אין להעלות על הדעת כי התפוצצות זו תשחק לעפר 13 לוחמים". ב- 5 בדצמבר 1946 כתב ישראל גלילי, ראש המטה הארצי של ה'הגנה', במכתב למשפחות החללים כי חלק מגופות הנעדרים נאספו על-ידי אנשי הצבא הבריטי שערך להם קבורה חשאית.
שמועות השווא הוסיפו להפיח שביב תקווה בקרב המשפחות. בינתיים הוקמה אנדרטה לזכר הנופלים סמוך לגשרי אכזיב. המשפחות חדלו כמעט לפקוד את קבר

האחים, שמצבתו כוסתה עפר וסביבתו צמחיית פרא. בציבור הרחב רווחה הסברה שתעלומה אופפת את גורלם של 13 הלוחמים.

הכוח יצא למשימה מקיבוץ מצובה עם רדת החשיכה, ב- 16 ביוני 1946. הלוחמים לבשו מדים ונשאו נשק בריטי במטרה להסוות את זהותם. בהגיעם סמוך לגשר חלפו בקירבת הכוח שלושה ערבים. נחמיה שיין רצה לתפוס ולקשור אותם עד גמר הפעולה. יחיעם וייץ העדיף לסלקם וגירש אותם בקללה באנגלית. קיימות גירסאות אחדות לגבי תגובת שלושת הערבים: אפשר שנמלטו לאחת החושות הסמוכות ולא עשו דבר, או הסתלקו לדרכם - בהאמינם שהמדובר בכוח אנגלי - ואולי סבו על עקבותיהם וסיפרו לזקיפים המוצבים על הגשר את מה שראו ושמעו? התעלומה נותרה בעינה גם לאחר תחקירים שערכו, לאחר הפעולה, ה'מסתערבים' של הפלמ"ח.

סמוך לשעה 23:00 הגיע הכוח לנקודת ההיערכות.

בעוד החוליות מתארגנות בהתאם לתפקידן והרתק נע לתפוס את מקומו, נפתחה לעברם אש מכיוון בלתי צפוי: מגג בית הבאר שעמד סמוך לקצהו הדרומי של גשר-הרכבת. לפי התצפיות המוקדמות היה מקום זה בלתי מאויש. ייתכן שהשינוי נבע מהמידע שקיבלו משלושת הערבים אשר נתקלו בכוח, וייתכן שהנוטרים החליטו לבלות את הלילה על הגג המאוורר של בית הבאר ולא בבניין המחניק של תחנת המשטרה (כפי שסיפרו בדיעבד ל'מסתערבים'). יחיעם וייץ נפגע ראשון. הקשרית-חובשת, זהרה לביטוב (האישה היחידה שהשתתפה בפעולה; נהרגה במלחמת העצמאות, כשמשוטסה הופל בהרי ירושלים) חשה לסייע לו אך פציעתו הייתה אנושה. חוליית הרתק השיבה באש לעבר הערבים, והחבלנים החלו לנוע אל הגשרים במטרה להכניס לפיצוץ. בינתיים נפצעו גם יהודה גביש וחיים מייצנר (מגן), שכן האש שכוונה לעבר לוחמי הפלמ"ח גברה, כתוצאה מהצטרפות זקיפי הגשר ונוטרי התחנה לירי. אותה שעה חסמו חוליות מהכוח את הכביש המוביל לגשרים מצפון ומדרום והרחיקו תושבים ערבים שהתגוררו באזור. נושאי המטענים הגיעו לגשר-הרכבת, אולם שלושה לוחמים בלבד הצליחו להגיע לגשר הכביש, (שתוכנן להיות הראשון שיפוצץ), מפאת האש הצפופה. נחמיה שיין קרא ללוחמים שהתקבצו סביב גשר-הרכבת להתפזר ולהגיע לעמדותיהם. ואז, כפי הנראה, פגע כדור באחד ממטעני חומר הנפץ מתחת לגשר-הרכבת, ואירע פיצוץ עז. השעה הייתה: 23:05 גשר-הרכבת נהרס כליל. 13 לוחמים שנמצאו בקירבתו נהרגו.

הנוטרים התארגנו לנסיגה בנקודת הכינוס, בפיקודו של סגן מפקד הפעולה, דולינסקי. במקום נקבצו 28 לוחמים. לאחר סריקת אזור גשר-הרכבת, במהלכה לא נמצאו ניצולים נוספים מהפיצוץ, פתח הכוח בתנועה מזורזת לעבר קיבוץ מצובה. התוכנית המוקדמת קבעה שבעת הנסיגה יתפצל הכוח לשתי קבוצות (הקבוצה השנייה אמורה הייתה לסגת לקיבוץ געתון). אולם לנוכח אובדן הלוחמים וארבעת הפצועים שהיו בכוח, החליט דולינסקי לוותר על הפיצול ולסגת במהירות ליישוב הקרוב ביותר.

בהגיע הכוח הנסוג למצובה, זכו הפצועים לטיפול רפואי. 17 לוחמים, ובכללם זהרה לביטוב שאיבדה לזמן מה את ראייתה, ושלמה, שנפצע ברגלו, נותרו בין חברי המשק. 11 לוחמים נוספים, ביניהם דולינסקי ושני פצועים קל, יוסף גדרון ויעקב ר. (צ'ולי), המשיכו לקיבוץ חניתה. שני הפצועים הובאו אל מערת גיר קטנה, וחבר מחניתה הופקד על הטיפול בהם. יתר התשעה נלקחו למערה אחרת סמוכה לחניתה, והסתתרו בה יומיים תמימים.

עם שחר הגיע למצובה חיים מייצנר כשהוא פצוע בצווארו ובבטנו: כשעה לאחר

שהתעלף, עם פיצוץ הגשר, התעורר ועשה את דרכו בשארית כוחותיו לקיבוץ. בחלוף
שעתיים מהפיצוץ הטילו אנשי ביטחון בריטים מצור על מצובה. הם עצרו את
מייצנר ולאחר שהחלים מפצעיו העבירוהו לבית הסוהר בלטרון. נפילת 14 לוחמי
הפלמ"ח עוררה הד רב ביישוב. הקשיים באיתור גופות הנופלים הגבירו את עוצמת
הזעזוע. בגלל אובדן האנשים לא נפגע גשר הכביש בנחל אכזיב, והוא היה הגשר
היחיד אשר נותר על תילו בין הגשרים שהותקפו ב"מבצע מרכולת".

האנדרטה ניצבת ב"גן העשרים", בין רחוב ביאליק לרחוב החלוץ.
על שלושה נדבכי אבן ניצבת אנדרטה. בצדה האחד חרותים דברים אלה: "לזכר
בנינו שנפלו במלחמת הקוממיות. בית הכרם ושכונת הפועלים. תשי"ב". בצדה
האחר של האנדרטה חרותים שמותיהם של 20 נופלים, תאריכי לידתם ומועדי
נפילתם. הגן, שבו שוכנת האנדרטה, נקרא על שם: "גן העשרים".
האנדרטה נבנתה בשנת תשי"ב (1952) ביוזמת ועד השכונה.

